

Blind på høyre øye?

- fru Justitia og rasismesaker etter Holmliadrapet

Utgitt av Antirasistisk Senter og Tidsskriftet Monitor
Juni 2001

Blind på høyre øye? - fru Justitia og rasismesaker etter Holmlia drapet

1. Innledning	3
2. Før Holmlia	4
2.1. Nektelse av varer og tjenester - straffeloven §349a	4
2.2. Racistisk motiv som skjerpene moment	5
2.3. Påtalemyndighetenes praktisering av straffelovens §135a.	5
Anmeldelser	6
Oppklaringsprosent	7
Etterforskede saker	7
Reaksjoner.....	9
3. Tidsskillet etter Holmlia...eller?	10
3.2. Politi- og rettspraksis etter Holmlia.....	11
3.2.1. Politiets arbeid	12
4. Resultater av manglende beskyttelse.	18
5. Kunnskap, vilje, engasjement	20
6. Avslutning	22

1. Innledning

Et sentralt prinsipp i vår rettsstat er at alle skal ha samme beskyttelse. Alle kan bli utsatt for vold og trakassering, men etniske minoriteter har en ekstra risiko pga. sin etniske opprinnelse. Denne tilleggstrisikoen har medført ekstra beskyttelse i form av flere ledd og paragrafer i straffeloven. Ikke fordi denne gruppen skal tas mer vare på enn andre, men fordi samfunnet erkjenner at etniske minoriteter kan rammes av rasistiske lovbrudd i tillegg til det alle kan bli utsatt for.

Norge har ratifisert FNs rasediskrimineringskonvensjon, og forpliktet seg til å bekjempe rasisme bl.a. ved å innrette lovverket etter denne konvensjonen. Rasisme og høyreekstremisme er komplekse fenomener, og lover i seg selv løser få problemer. En lov kan tvert i mot bli en sovepute for myndighetene og politikere, ved at lovene blir symboler på handling fra samfunnets side. Lovverket fremstår da som demonstrasjon av engasjement, uten at det gir en reell beskyttelse for rasismens ofre.

Denne rapporten dokumenter hvordan rasisme-lovverket fungerer i praksis. Vi presenterer den mest komplette statistikk over påtalemyndighetens praksis i rasismesaker som noensinne er laget. Vi setter også søkelyset på politiets og rettsvesenets håndtering av slike saker i tiden etter Holmlia-drapet. Bildet er ikke entydig dystert, men desto viktigere er det nå at det foretas en reell satsing på å heve kompetansen på landsbasis slik at målsettingen om lik rett til beskyttelse kan nås.

Det er vårt håp at denne rapporten bidrar til å sette søkelyset på tilstanden hos påtalemyndighet og rettsvesen på dette feltet, og at den kan bidra til en høyst påkrevd innsats og bevisstgjøring hos politiske myndigheter. Innsatsen på dette feltet kan ikke sees uavhengig av ressurser, og det er en politisk oppgave å sette makt bak de mange og fagre ord som kom etter Holmlia-drapet.

Prisen for tafatthet og manglende beskyttelse fra politi og rettsvesen betales av rasismens ofre. Det er på høyt tid å si klart fra: nok er nok!

Oslo 1. juni, 2001

Antirasistisk Senter

Monitor

2. Før Holmlia

Denne rapporten fokuserer på høyreekstrem aktivitet og rasistiske ytringer og handlinger, med særlig vekt på utviklingen etter holmliadrapet. For helhetens skyld er det formålstjenlig å innledningsvis ta med andre typer rasistiske lovbrudd og den rettsstilstand som har preget denne problematikken fram mot årsskiftet. Rasistisk diskriminering, vold og trakassering er intet nytt fenomen i Norge, og kritikken mot politi og rettsvesen har vært massiv og langvarig.

2.1. Nektelse av varer og tjenester - straffeloven §349a

Å bli nektet deltakelse i det vanlige samfunnsliv er en ydmykende opplevelse. Det vanligste eksempelet er innvandrere som blir nektet adgang til utesteder. Dette har blitt dokumentert gjennom tallrike avisreportasjer, og antirasistiske organisasjoner har i to tiår kritisert politi og påtalemyndigheter for manglende prioritering av disse sakene. Det har i perioden 1991 til 2000 blitt levert 60 anmeldelser i forhold til §349 a, men samtlige anmeldelser har blitt henlagt fram til i år da vi fikk den første dommen.

Tabell 1. Anmeldelser etter §349a.

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Sum
-	-	-	-	6	6	14	11	8	15	60

Flere restauranteiere har innrømmet en diskriminerende praksis og åpent argumentert for sine handlinger med at de frykter lommetyverier, de norske gjestene liker det ikke, muslimer kjøper ikke alkohol osv. *“Det er snakk om å overleve..., og jeg synes det er galt...å kalle det rasediskriminering”*, sa advokat Aubert i Forbundet for Service og Overnatting da Antirasistisk Senter arbeidet med problematikken i 1991.¹ Våren 1994 dokumenterte Aftenposten rasistisk praksis ved flere utesteder i Oslo, men politiet henla alle anmeldelsene, og utdypet dette ganske klart ved å hevde at det var “direkte dødfødt” å reise en straffesak i slike saker². Klarere kan neppe politiets holdning uttrykkes.

I dag virker det som om holdningene har endret seg noe, men fremdeles er dette et reelt problem. Bevisbyrden kan være vanskelig i slike saker, men politiets manglende interesse for å ta sakene alvorlig har ført til at innvandrere vet at de ikke slipper inn på de samme stedene som nordmenn. Oslo Politikammer har tatt problematikken på alvor og satset på å få en endring i praktisering av denne paragrafen. Den kuvending som Oslo politiet har gjort viser at det er mulig å endre praksis hvis viljen er tilstede.

I regjeringens nylig fremlagte 12 punkts tiltaksplan mot rasisme tas utestedsdiskriminering opp som et eget punkt, men kun ved at det skal gis informasjon om reglene og hvordan man kan anmelde overtramp. Det ville vært mer handlekraftig om man i et slikt dokument la føringer for politiets prioriteringer, noe som ville hatt større effekt enn informasjon om et regelverk som i svært liten grad blir praktisert.

¹ Aftenposten 14.05.1991

² Aftenposten 08.10.1994

2.2. Rasistisk motiv som skjerpene moment

Rasistisk motiv er et straffeskjerpene moment i to typer lovbrudd i straffeloven; vold (§232) og hærverk (§291). Det vil si at straffen kan bli strengere hvis motivet er rasistisk; en presisering av den ekstra beskyttelse mot ekstra risiko som etniske minoriteter skal ha. Det føres ikke statistikk over saker hvor retten har vektlagt det rasistiske momentet i straffeutmålingen, så noen oversikt over praksis på dette feltet er ikke mulig å dokumentere.

Det har vært reist kritikk mot politiets håndtering av rasistisk kriminalitet på dette området, og da særlig mot den bagatellisering som politiet har stått for ved å bruke uttrykk som "fyllerør" og "guttestreker" om alvorlige rasistiske og voldelige handlinger.

Dette er uttrykk som indikerer en manglende kunnskap om og forståelse av hva rasisme er. For en person som opplever seg utsatt for en rasistisk handling vil det være skuffende og krenkende at politiet ikke innser det spesielle ved handlingen.

Et kjennetegn ved rasistisk kriminalitet er at den er blind i betydning "individ-blind", men ikke fargeblind. Offeret ble ikke offer pga. sine handlinger eller annen oppførsel, men pga. sin etniske opprinnelse. Dette var særlig merkbart i tiden etter Holmlia-drapet, da mange unge med ikke-norsk opprinnelse innså at det like gjerne kunne ha vært dem som ble offer for nynazistenes vold. Det er følgelig viktig også for andre enn offeret selv at politiet tar denne type saker alvorlig og trenes opp til å se og erkjenne det rasistiske elementet i slike handlinger.

2.3. Påtalemyndighetenes praktisering av straffelovens §135a.

Denne paragrafen blir ofte kalt "rasismeparagrafen"; et noe misvisende navn da det er en rekke paragrafer i straffeloven som rammer rasistisk kriminalitet. §135a omhandler rasistiske ytringer fremsatt i offentligheten.

Det er ikke mulig å presentere en eksakt oversikt over praktiseringen av §135a, da det ikke foreligger komplett kriminalstatistikk fra hele paragrafens virketid siden den ble inntatt i straffeloven 5 juni 1970. Den dokumentasjon som presenteres her er følgelig det mest komplette bilde som er mulig å frembringe i dag.

Passivitet tross formaninger

I 1991 utga Antirasistisk Senter boken "Rett mot rett" som dokumenterte at politiets henleggelsespraksis var i strid med gjeldende høyesterettsavgjørelser. Kritikken fra Antirasistisk Senter rettet seg ikke mot lovverket, men mot den manglende praktisering fra politi og påtalemyndighet.

Kritikken har blitt fulgt opp av riksadvokaten som en rekke ganger har bedt landets politikamre om å prioritere denne type saker. Riksadvokat Rieber-Mohn tok opp dette på politisjefmøter i 1988 og 1989 og sendte ut et prioriteringsdirektiv som skal være bindende for politi og påtalemyndighet:

"Det er nødvendig at politiet og påtalemyndigheten i sin alminnelighet har et vaksomt øye mot alle typer straffbare handlinger som synes å være rasistisk motivert. En bestemt og konsekvent rettsåndhevelse er på dette området påkrevet. Politiet må ikke under noen omstendigheter kunne mistenkes for å ta alvorligere på lovbrudd

begått av innvandrere enn mot innvandrere. Dette har ikke bare, og ikke i første rekke med politiets anseelse å gjøre. Det angår vårt samfunns anstendighet og dypeste og fineste verdigrunnlag”³.

“På dette grunnlag bør politiet og påtalemyndigheten grundig og konsekvent forfølge alle straffbare handlinger som kan synes rasistisk motivert.En særlig gyldighet har dette for de straffbare handlinger som - uavhengig av det rasistiske motiv - ikke er så alvorlige at de kan gis en særlig prioritering. En streng og konsekvent straffeforfølgning her vil kunne ha en gunstig holdningsskapende virkning. Vi står på dette området overfor en alvorlig og truende utvikling, som det er nødvendig å slå hardt ned på i en tidlig fase.”⁴

I et brev i 1996 skriver riksadvokaten at man ser alvorlig på rasistisk motivert kriminalitet og har "bedt om at alle slike handlinger blir viet særskilt oppmerksomhet fra politi/påtalemyndighet." I 1999 skriver fungerende riksadvokat Jahre at slike saker skal ..."undergis en grundig behandling med streng og konsekvent straffeforfølgning." Disse oppfordringer ble gjentatt nok en gang i brev av 31.01.01 der det heter at tidligere direktiver skal "omerindres og understrekes".⁵

Det er klare, gode og ikke minst gjentatte oppfordringer som har kommet fra Riksadvokaten på dette feltet. Det som viser seg er imidlertid at oppfordringene i svært beskjeden grad har blitt fulgt av politi og påtalemyndighet, og det er også lite som tyder på at Riksadvokaten har fulgt opp de instruksjoner som har blitt gitt. Det er nå gitt instruks om at dette skal innskjerpes i statsadvokatenes inspeksjon av politidistriktene, og dette er et velkomment tiltak.

Anmeldelser

Antallet anmeldelser avhenger av en rekke faktorer, men først og fremst av aktiviteten blant høyreekstreme grupperinger. Propaganda, i form av løpesedler, blader og plakater, var en form for aktivitet som var høyt prioritert hos rasistiske grupper på slutten av 80-tallet, men i langt mindre grad utover 90-tallet. Den høye henleggelsesprosenten, som også dokumenteres her, var en medvirkende årsak til at det ble oppfattet som fánytttes å levere en anmeldelse, da det var lite sannsynlig at det ville føre fram.

Boken "Rett mot Rett" gir et anslag på 500 anmeldelser i perioden 1982-1989 på landsbasis. Oslo Politikammer opplyste i den forbindelse at man der hadde mottatt 428 anmeldelser om rasediskriminering (både §§135a og 349a), noe som indikerer at Nystuens anslag er forsiktig.

1991 var det første året det ble ført statistikk over anmeldte lovbrudd, og kriminalstatistikken viser at det i perioden 1991-2000 ble registrert 214 anmeldelser.

Tabell 2: Anmeldte lovbrudd e. §135a. 1991-2000. ⁶

År	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Sum
Antall	35	34	44	42	59	66	47	45	38	32	214

Ved å inkludere de ovennevnte anslag vil antall anmeldelser de siste tyve år ligge på rundt 7-800 anmeldelser. I tillegg til ovennevnte tall er det i samme periode innlevert 86 anmeldelser for

³ Riksadvokatens foredrag på politisjefmøtet i 1988.

⁴ Riksadvokatens foredrag på politisjefmøtet i 1989.

⁵ Brev fra Riksadvokaten til samtlige statsadvokatembeder av 31.01.01

⁶ Alle tall i alle tabeller her er hentet fra SSB.

diskriminerende utsagn i forhold til homofili, men det videre utfall av disse sakene er ikke kjent for oss på i skrivende stund. Det er imidlertid grunn til å tro at det ikke har ført til noen fellende dommer.

Oppklaringsprosent

En indikasjon på tilstanden på dette området er Politiets oppklaringsprosent, som i perioden 1992-1999 i snitt for alle lovbrudd var 39%, mens den for §135a var på 23%; altså en vesentlig dårligere oppklaringsprosent enn for andre typer forbrytelser.

Tabell 3: Oppklaringsprosent alle forbrytelser og §135a. 1992-1999.

	Alle typer	§135a	Differanse
1992	39	36	-3
1993	37	19	-18
1994	40	17	-23
1995	37	21	-16
1996	39	28	-11
1997	40	14	-26
1998	40	31	-9
1999	42	20	-22

Oppklaringsprosent er intet entydig mål på prioriteringer hos politiet, og det kan være mange faktorer som påvirker en oppklaringsprosent. Tendensen er ujevn, men den negative differansen gir indikasjoner på at politiet ikke har tatt de signaler som har kommet fra Riksadvokaten på alvor.

Etterforskede saker

Tilgjengelig kriminalstatistikk viser at det i perioden 1987 til 1999 ble etterforsket 453 saker etter §135a. Resultatet av etterforskningen illustreres ved nedenstående tabell som viser at kun 16% av sakene kan karakteriseres som oppklart.

Tabell 4: Etterforskede saker. Oppklart og uoppklart. 1987-1999.

ÅR	Uoppklarte	Oppklarte
1987	18	4
1988	58	5
1989	51	6
1990	17	3
1991	13	5
1992	30	6
1993	26	5
1994	24	5
1995	27	6
1996	23	9
1997	47	4
1998	18	8
1999	28	7

SUM	380	73
-----	-----	----

Ved å gå nærmere inn på tallene finner man at henleggelsen i hovedsak skyldes "bevisets stilling" og "manglende opplysninger om gjerningsmannen/til observasjon". Den overveiende del av den rasistiske propaganda som er spredd i Norge har hatt en rasistisk/nazistisk organisasjon som avsender, og de ledende personer i disse organisasjonene har vært offentlig kjente. Henleggelsesgrunnen "ukjent gjerningsmann" virker følgelig noe underlig. Årsaken "bevisets stilling" er derimot en saklig skjønnsmessig vurdering, men boken "Rett mot rett" dokumenterte at politiets praksis var i strid med gjeldende Høyesterettspraksis. Det kan derfor være nærliggende å antyde at politiets kunnskap om dette synes å være noe mindre enn ønskelig.

Tabell 5: Etterforskede saker etter resultat. 1987-1999.

Uoppklarte 380	Henlagt pga. manglende etterforskningskapasitet	35
	Henlagt pga. manglende opplysninger om gjerningsmannen/til observasjon	170
	Henlagt, gjerningsmannen er under 15 år, sinnssyk, bevisstløs eller død	5
	Henlagt pga. bevisets stilling	156
	Henlagt av andre grunner	14
Oppklarte 73	Påtalebegjæring mangler eller trukket tilbake	22
	Betinget påtale-unnløstelse, overført helse- og sosialstyre, konfliktråd	4
	Forelegg	10
	Tiltale	31
	Andre oppklarte	6

Av de 73 sakene (16% av alle etterforskede saker) som karakteriseres som oppklarte viser statistikken at kun 31 saker, dvs. 6% førte til tiltale.

Ved å gå inn på statistikken over siktede personer fremkommer det at 33 personer er siktet for brudd på §135a i perioden 1987-1999. Det er 30 menn og 3 kvinner. Hverken kjønns- eller aldersfordelingen er overraskende; unge menn dominerer her som i kriminalstatistikken forøvrig. I Norges kriminalstatistikk telles en person den gangen i året han er siktet for det groveste lovbruddet, det såkalte hovedlovbruddet. Det kan altså skjule seg siktelse i materialet som ikke kommer til syne i tallet på siktede. Antirasistisk Senter og Monitors erfaring er at dette neppe kan dreie seg om et høyt antall.

Reaksjoner.

Det er ikke mulig å få en "sann" statistikk over reaksjonene på rasistiske lovbrudd, fordi prinsippet med hovedlovbrudd også brukes i reaksjonsstatistikken. Når statistikken viser at det var svært få reaksjoner i perioden, så betyr ikke det nødvendigvis at det var så få reaksjoner i realiteten, fordi en dømt kan ha blitt tatt med i statistikken for hovedforbrytelsen.

Tabell 6: Reaksjoner. 1987-1999.

Betinget fengsel	7
Betinget fengsel og bot	1
Ubetinget og betinget fengsel	1

Denne statistikken dokumenterer tydelig at den politimessige håndtering av anmeldelser av §135a i liten grad kan sies å være i samsvar med riksadvokatens direktiver. De fleste saker blir henlagt, og beskyttelsen mot å bli utsatt for rasistisk trakassering må således sies å ikke være reell.

Total forvirring på toppen

Etter Holmlia-drapet fremkom det kritikk mot politiets henleggelsespraksis. Den ble besvart av justisminister og riksadvokat.

Riksadvokat Busch uttalte til Aftenposten at det ikke var særlig stor forskjell på antallet anmeldelser og saker som kommer opp for retten. Dette var en uttalelse som vakte kraftig kritikk, og Antirasistisk Senter mente den gang at riksadvokaten i beste fall var feilinformert. Den er fremlagte statistikk tyder på at kritikken var berettiget.

Justisminister Hanne Harlem hevdet at politiet sikkert kunne gjøre en bedre jobb på dette området, men opplyste til media at det i 1999 var kommet 29 anmeldelser for rasisme, hvorav halvparten var oppklart. Hvor justisministeren hentet disse tallen fra er uklart, men kriminalstatistikken viser at det for 1999 kom 35 anmeldelser og at kun syv av disse kunne regnes som oppklart og fire av disse førte til tiltalebeslutning.

Det er åpenbart at justisministeren og riksadvokaten er avhengige av sitt embetsverk for å få opplysninger som basis for sine utspill. Det bør være et tankekors at den øverste ledelse blir så dårlig informert at man går ut i media med feilaktig informasjon som bakgrunn for sine meninger om denne problematikken.

Dette kapitlet har dokumentert at påstandene om at politiet ikke handler tilstrekkelig i forhold til rasistisk propaganda er fundert på fakta. Statistikken viser at beskyttelsen på dette området er illusorisk.

Men det spørsmål som da reiser seg er følgende: Har Holmlia-drapet hatt noen effekt i så måte?

3. Tidsskillet etter Holmlia....eller?

Drapet på Benjamin Hermansen sjokkerte en hel nasjon. Den antirasistiske bevegelsen gjennomførte en politisk mobilisering som savner sidestykke i norsk etterkrigshistorie, og titusenvise av mennesker deltok i markeringer over hele landet. Regjering, kongehus og kirke stilte seg i spissen for markeringene. I sin tale under demonstrasjonen i Oslo sa Jens Stoltenberg at "Tre konger har hatt "Alt for Norge" som sitt valgspråk. I dag sier vi Norge for alle!" Han forkynte at vi nå var kommet til et tidsskille. Det er ingen grunn til å tvile på statsministerens gode vilje og oppriktige engasjement. Regjeringen nedsatte da også et utvalg som har kommet med et velkomment forslag til justering av §135 A. Ser man på politiets og rettsvesenets håndtering av saker hvor rasistisk motiv for voldsforbrytelser, eller overtredelser av §135 A har vært inne i bildet, later det imidlertid til at det er svært meget som gjenstår før vi kan snakke om noe tidsskille.

3.1. Utviklingen i rasistisk propaganda

Den praksis som påtalemyndigheten har lagt seg på har også som effekt at antall anmeldelser har sunket, da den manglende vilje til etterforskning og påtale gjenspeiles i tilbøyeligheten til å anmelde. Det bør imidlertid understrekes at det minskende antallet anmeldelser har sammenheng med at det høyreekstreme miljøet i Norge i mindre grad bruker propaganda-utsendelser som middel for å fremme sine mål.

Utviklingen innen rasistisk propaganda er på mange måter interessant, og har gått gjennom flere faser, hvor utviklingen har tendert mot stadig mer åpen rasisme og antisemittisme.

På begynnelsen av 70-tallet, den gang rasismeparagrafen ble til, oppstod også de første nazistiske grupperinger bestående av folk uten røtter i miljøene av landssvikere fra krigens dager. Ser man i dag på disse gruppernes propaganda er den, sammenlignet med hva vi ser i dag, nesten

rørende uskyldig. Riktignok er illustrasjonene i brosjyremateriell og blader i klassisk stil, med sortsmuskede arabere som vil frata nordmenn deres velferdsgoder. På den annen side finner man få henvisninger til raseteorier, og jødene omtales hovedsakelig med blodfattige kodeord som "kosmopolitter" og "zionister". Da Olav Hoaas ble dømt etter § 135 A på 70-tallet, var det for uttalelser som er å regne som forsiktige formuleringer på dagens internettsider.

Inngangen til 90-tallet var preget av en vulgær anti-innvandringsretorikk, hvor man terpet på at asylsøkere fikk enorme summer i sosialhjelp, og hvor norske kvinner gift med innvandrere ble stemplet som "asylmadrasser".

Propagandaen gjorde ikke de samme forsøk på sober fremtoning som 70- og 80-tallets nazistiske blader og pamfletter. Tvert i mot bar utgivelsene preg av utilstrekkelige norskkunnskaper, beskjeden formsans og mangelfulle trykkerifasiliteter. Iveren var det imidlertid ingenting å si på, og det ble pøst ut en mengde stensiler, løpesedler og plakater, hvorav de fleste nok ville falle inn under § 135 As virkeområde.

Internett

I 1995 tok utviklingen en ny vending da amerikaneren Don Black la ut den første nazistiske internettsiden, Stormfront. Plutselig hadde rasehatere over hele verden en ny møteplass og muligheten for billig og sikker kommunikasjon. Siden den gang har antallet trykte rasistiske publikasjoner bare gått nedover. Den eneste jevnlig utkommende norske publikasjon er for tiden bladet "Vigrid", hvor redaktøren nå later til å bli tiltalt etter § 135 a.

Mens det rekrutteringsmessige utbyttet av Internett trolig har vært ringe, har det gitt hatefulle grupperinger muligheten for å påvirke hverandre ideologisk. Dette har medført at amerikanske gruppers aggressive rasisme og åpenlyse jødehat også er blitt dagligvare blant norske høyreekstremister. Hver eneste lille gruppering med respekt for seg selv har nå fått sit eget nettsted, hvor hakekorsene glimter om kapp med groteske karikaturer på jøder, "bevis" for at Holocaust er oppdiktet, og rabiate raseteorier. Så er da også verdens største nazistiske webhotell, Propatria, drevet av nordmenn. Det er et tankekors at dette faktum ikke har ført til etterforskning og påtale. Det må også påpekes at flere debattfora på Internett, både i regi av større aviser og kanskje særlig SOLs debattforum, flommer over av innlegg som hvis man skulle gjort redaktørene ansvarlig, nok kunne ført til påtale.

Tallet på aktive norske nazister er i følge Monitors opplysninger rundt 200 mennesker. 150 av disse er registrert av overvåkingspolitiet. Samtidig er antallet norske nettsteder med høyreekstremt/rasistisk innhold rundt 30. Det blir, hvis man skal legge politiets tall til grunn, en nettside pr. femte registrerte ekstremist. Innholdet på sidene tør være velkjent både for antirasister, media, forskere og politi. De eneste som hittil har lyktes med å stenge norske hatsider permanent er tidsskriftet Monitor som gjennom omfattende research- og dokumentasjonsarbeid, infiltrasjon og provokasjoner avslørte en kvinne som stod bak to rasistiske nettsteder, og ved hjelp av hennes arbeidsgiver og fagforbund tvang man henne til å legge ned sidene. Et samarbeid mellom disse partene og politiet lover nå godt for at kvinnen skal komme ut av det nazistiske miljøet.

Politiet har ikke prioritert å etterforske høyreekstreme hjemmesider på Internett. "Vi har datakyndig datapersonell, men vi har aldri blitt koblet inn for å drive etterforskning mot norske nettsider med nazistisk og rasistisk innhold", sa avdelingssjef Wermskog ved økonomiavsnittet i Oslo politidistrikt til Nettavisen 7.2.2001.

I midten av mars hadde imidlertid pipen fått en annen lyd, og Riksadvokaten ba statsadvokatene, Økokrim, Overvåkingspolitiet og alle landets politimester om å styrke innsatsen mot høyreekstremister og nynazister som bruker Internett til å spre sitt budskap.

Kriminalstatistikken viser at det har blitt levert 5 anmeldelser på §135a "diskriminering via datasystemer" siden 1996, men utfallet av disse er ikke kjent, og det er såvidt vi vet ingen felle dommer som har blitt avsagt.

3.2. *Politi- og rettspraksis etter Holmlia*

Den saken som har fått mest oppmerksomhet i pressen etter Holmliadrapet er Asker og Bærum politikammers razzia mot hjemmene til Vigridleder Tore W. Tvedt og den tidligere Boot Boyslederen Ole Krogstad i Hokksund. Det ble gjort omfattende beslag, blant annet av flere tusen cd-skiver med antatt rasistisk innhold, en halv million kroner i kontanter, og store mengder

nazistisk propagandamateriale. De to risikerer begge tiltale etter § 135 A, og Krogstad mistenkes i tillegg for å ha drevet en omfattende og ulovlig næringsvirksomhet.

Med unntak av et beslag i Tyskland er dette det største beslaget som er gjort av rasistisk musikk i hele Europa, og er en betydelig fjær i hatten for norsk politi. Asker og Bærum politikammer fortjener all mulig ros for fremragende innsats og initiativ.

Som vi skal se av det følgende hører imidlertid denne slags aksjoner til sjeldenhetene, og innevarsler heller ikke, hvis vi skal dømme ut i fra saker i tidsrommet etter Holmliadrapet, noen ny trend.

3.2.1. Politiets arbeid

Det kan til tider se ut til at politiet noen ganger iverksetter en etterforskning kun fordi riksadvokaten har bedt om det. Man får lett det inntrykk at motivasjonen for å sette i gang slike etterforskninger varierer fra politikammer til politikammer, og at arbeidsinnsatsen er svært varierende.

Rotete bevisførsel

I november 1998 ble redaktøren av det høyreekstremer tidsskriftet Fritt Forum, som gjennom sin salgsorganisasjon NordEffekter, også solgte CD-plater med rasistisk musikk, frikjent for brudd på § 135 A. Etterforskningen startet i november 1996, og ble sendt flere ganger frem og tilbake mellom Romerike politikammer, statsadvokat og riksadvokat før tiltale ble tatt ut.

Da saken omsider kom opp for retten førte politiet bevis for, og fikk rettens medhold i, at innholdet på musikk-CDer som var solgt var i strid med loven. Politiet la imidlertid ikke frem tilstrekkelige bevis for at den tiltalte var skyldig. I hva som bare kan tolkes som en kritikk av politiet bemerker retten spesielt at det ikke ble kom fram andre opplysninger om bladet Fritt Forum eller organisasjonen Nordeffekter, og at det ei heller ble ført andre bevis for tiltaltes kjennskap til CDens innhold enn de han selv kom med i retten. Han ble derfor frikjent på grunn av manglende bevis.

Tidsskriftet Monitor kunne i det påfølgende nummer føre bevis for at NordEffektors ordretelefon ble betjent av tiltalte, at tiltalte stod for utsending av materiale og at han også tømte organisasjonens postboks. Politiet kunne ved en enkelt telefon fått tilsendt alt det bevismaterialet de manglet.

Treg etterforskning

I 1999 utgav "Norges Nasjonalsosialistiske Bevegelse" en ny norsk utgave av falskneriet "Zions vises protokoller". Boken, som ble produsert rundt århundreskiftet av den russiske tsarens hemmelige politi, utgir seg for å være referat fra et hemmelig jødisk rådsmøte, hvor man tar sikte på å sikre verdensherredømme. Dette skal blant annet skje ved at man bygger tunellbaner under Europas hovedsteder, for lettere å kunne spreng dem i luften.

I januar 2000 anmeldte Norsk Forening Mot Antisemittisme utgivelsen til politiet. Begrunnelsen var ikke at falskneriet var gjort tilgjengelig for allmennheten, men at man ved å utgi skriftet som autentisk tok sikte på å ramme jødene som gruppe.

Etter gjentatte purringer ble saken overført til en etterforsker ved Oslo politikammer den åttende august samme år, åtte måneder etter at anmeldelsen ble levert. Siden den gang har foreningen ingenting hørt, og ingenting er besluttet fra politiets side i skrivende stund – 17 måneder etter anmeldelsen ble levert.

Gjentatte anmeldelser

Bladet Vigrid har utkommet siden 1999. Til forskjell fra mange andre nazistiske trykksaker utgis dette bladet med en ansvarlig redaktør, Tore Wilhelm Tvedt. Det antas, etter en gjennomgang av samtlige utgaver, at store deler av innholdet i hvert nummer ville kunne resultere i en tiltale etter § 135 A.

Den første politianmeldelsen mot Vigrid og Tvedt ble innlevert av organisasjonen SOS-Rasisme i juli 2000 etter en del svært grove beskyldninger mot jødene. Denne anmeldelsen later ikke til å ha foranlediget noen reaksjon fra politiets side.

I februar i år ble Vigrid igjen anmeldt, både av Human-Etisk Forbund og Norsk Forening Mot Antisemittisme. Uttalelsene som ble gjengitt på organisasjonens nettsider var så grove at de overhodet ikke egner seg på trykk.

En måned senere fulgte omsider politiets razzia mot Tvedt som redaktør for Vigrid, og mot Krogstad som var mistenkt for å trykke bladet. Det enorme beslaget av rasistisk materiale gjør at man tør anta at det nå er grunnlag for en tiltale.

3.2.2. Rettsavgjørelser etter §135a

I 1994 kom det to dommer som viste at "den vanskelige" paragrafen lar seg bruke. Hvis man vil.

Den ene kom i Stavanger og ble senere stadfestet i Høyesterett . En 29 år gammel mann hadde knust vinduet til en butikk tilhørende en pakistaner, skrevet ordene "KKK" og "Pakkis" på veggen, samt tent på et trekors utenfor butikken. Dette skjedde etter at han hadde sett en film om Ku Klux Klans herjinger. Høyesterett slo fast at hærverket sammen med de skrevne ord kom inn under rammene for §135a og at det var særlig grunn til å reagere fordi de var "egnet til å representere en trussel". Dommen ble 60 dagers ubetinget fengsel.

Den andre saken gjaldt to svarte ungdommer som ble sjikanert og trakassert da de var på restaurantbesøk med venner. Ved nabobordet satt det tre gutter som kom med en rekke rasistiske tilrop. De to svarte ungdommene forlot stedet, havnet i slåsskamp med guttene fra nabobordet, men greide å komme seg i sikkerhet på den lokale politistasjonen. Retten uttalte i dommen: *"Forhånelser som fremsettes på et offentlig sted på en slik måte som er omhandlet i denne sak er en sterk uønsket atferd. Dette er oppførsel som ikke er uvanlig i visse miljøer. Denne atferden må man reagere strengt mot for å gi minoritetsgrupper i samfunnet tilstrekkelig beskyttelse"*. Dommen ble betinget fengsel i 30 dager og en bot på kr 5 000.

Begge disse sakene rammes altså klart av § 135a, og det er verdt å merke seg at denne paragrafen slett ikke er begrenset til kun å omhandle propaganda slik mange har trodd.

Det kan med andre ord være tale om små justeringer, i form av skolering av dommere og etterforskere, og i form av hvordan ressurser prioriteres, før man har et effektivt vern mot rasistisk hets og trakassering.

Etter å ha sett på en del rettsavgjørelser i tiden før og etter Holmlia-draperet er det imidlertid meget som tyder på at det foreløpig er langt frem.

Ikke-rasistisk brannstiftelse?

Det er flere tilfeller hvor klare rasistiske ytringer i tilknytning til kriminelle handlinger ikke vektlegges når rettsapparatet vurderer hvorvidt en handling er rasistisk motivert.

I september 1999 tente tre kjente nazister på to gatekjøkkener i Oslo. I området ble det hengt opp plakater med teksten: "*Kebab-bua på Holmlia er midlertidig "satt ut av drift". Grunnen er at svartingene selger knark derfra. Kjekk norsk ungdom vil sette en stopper for dette i fremtiden også.*" Plakaten var signert med "Masterrace 88". På en annen plakat stod det at: "svartingene yngler som rotter", "ingen flere svartinger til Holmlia", "bevar den norske kulturen!"

På en nazistisk konsert i Danmark et par uker senere skrøt en norsk nazileder åpenlyst av brannstiftelsene, som han hevdet var utført av gruppen Blood & Honour (Blod og Ære).

Gjerningsmennene ble snart tatt og politiet tok ut tilleggstitale etter § 135 A, men retten frikjente dem på dette punktet, selv om de ble dømt for ildspåsettelsene. Dommen fastslår at: "*Alle tre tilhørte et nazistisk eller nasjonalistisk miljø. Men at handlingen ble rettet mot innvandrere, er ikke tilstrekkelig for å dømme dem for å ha hatt et rasistisk motiv.*"

- Kebab-saken er et svært godt eksempel på hvor vanskelig det er å få noen dømt for rasisme i Norge, sa politiavdelingssjef Finn Abrahamsen ved Oslo politidistrikt til Aftenposten den 31. januar i år.

Det er med andre ord slik at selv når gjerningsmennene henger opp en skriftlig rasistisk begrunnelse for sine kriminelle handlinger, velger retten å se bort fra dem.

Gjerningsmannens påståtte intensjon vektlegges mer enn krenkelsens omfang

I august 2000 arrangerte nazigruppen Bootboys sin mye omtalte Hessmarsj med 38 deltagere. I sin tale ved avslutningen av marsjen sa anføreren, Terje Sjølie: "*Hver dag raner, voldtar og dreper innvandrere nordmenn. Hver dag blir vårt folk og land plyndret og ødelagt av jødene, som suger vårt land tomt for rikdom og erstatter det med umoral og unorske tanker.*"

Sjølie, som to måneder senere ble fengslet for et bankran, ble etter mye om og men, hvor sarpsborgpolitiet glemte å vedlegge bevismateriale, tiltalt etter § 135 A, men frikjent under rettssaken i mars i år. Retten la vekt på at Sjølie talte om ytringsfrihetens kår og det faktum at Bootboys var blitt nektet demonstrasjonstillatelse. Man mente derfor at hensynet til ytringsfriheten måtte veie tyngst.

Det er påfallende at retten legger vekt på den intensjon tiltalte i ettertid oppgir å ha hatt, og ikke på hvilket krenkende budskap som faktisk er blitt fremført. Det legges heller ikke særlig vekt på

hvilken trusseffekt det har på de omtalte grupper at taleren står flankert av ulovlig maskerte menn, utstyrt med store treskjold. Retten legger ikke vekt på at Sjølie i sin tale angrep jøder og innvandrere, og ikke Politiet, som hadde avslått søknaden om demonstrasjonstillatelse. Det er nærliggende å tro at de to nevnte grupper neppe utgjør en så stor andel av politistyrken at det er tvilsomt om de vil ha avgjørende innflytelse på demonstrasjonssøknader.

Rasistisk motiv?

Nylig stod åtte unge nazister tiltalt i Stavanger byrett. Alle åtte var tiltalt for knivstikking og mishandling av to afrikanske menn i mars i fjor. De åtte delte ut flygeblader hvor man anmodet folk om å "redde den hvite rase", og oppfordret til å lytte til den amerikanske terrorguruen William Pierces utgydelser om jødene på en internettside. Flygebladene var prydet med et stort hakekors.

En gruppe afrikanere som var inne på en nattklubb kom i klammeri med nazistene, og det oppstod en slåsskamp, hvor den ene afrikaneren ble knivstukket i skrittet. Etter bataljen beveget den andre afrikaneren seg bort fra nazistene, men falt og slo seg i svime mot gaten. Den antatte hovedmannen hoppet på ham og knivstakk ham åtte ganger, med det resultat at den ene lungen ble punktert. Seks av de øvrige bidro med å kaste mursten på og sparke den blødende og bevisstløse mannen.

Det ble aldri påstått fra påtalemyndighetene at knivstikkingen var rasistisk motivert. Retten vurdere i sin dom hvorvidt knivbruken skjedde i berettiget harme, men kom til at så ikke var tilfelle. Retten vurderte aldri hvorvidt afrikanerne, etter å ha blitt møtt av uniformerte nazister som delte ut rasistisk propaganda handlet i berettiget harme.

Utdelingen av flygebladene ble erkjent av de tiltalte, og retten karakteriserte det som ble utdelt som "rasistisk materiale". Problemet var at politiet aldri tok ut tiltale etter § 135 A i forbindelse med flygebladutdelingen, og følgelig kunne heller ikke noen bli dømt for dette. I denne saken gikk altså retten lenger enn politiet.

"Jeg skal skyte deg fem ganger i hauet"

En annen sak hvor man stusser over rettsapparatets manglende vilje til å tilkjenne gjerningsmannen et rasistisk motiv, er en sak fra Kristiansand 15. desember i fjor. En 17 år gammel voldsdømt nazist forfulgte et somalisk barn gjennom et boligområde, mens han ropte "white power" og "Sieg Heil". Barnet søkte tilflukt i en kirke, men nazisten fulgte etter ham inn og truet forran en sjokkert menighet med å skyte ham "fem ganger i hauet". Retten dømmer nazisten, men avviser at forfølgelsen og truslene var rasistisk motivert, og går langt i retning av å antyde at den voldsdømte nazisten kan ha følt seg truet av det 12 år gamle barnet.

- Ved vurderingen gjelder det her som ellers i strafferetten at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, skriver dommerne. Fædrelandsvennens utgave den 3. april i år kan fortelle at dommerne ikke utelukker at tiltalte kan ha blitt provosert til å komme med truslene blant annet fordi 12-åringen hadde truet med å hente somaliegjengen.

Det legges med andre ord liten vekt på de utropene nazisten kom med, eller på om tiltalte ville ha behandlet et lyshudet barn på samme måte. At en tolvåring truer med å hente noen som er større enn seg når han utsettes for trusler og rasistiske tilrop burde heller ikke være egnet til å overraske noen.

Politiet trenger hjelp.

I den såkalte "Sogndal-saken" ble politiet kritisert for å utelate det rasistiske elementet i tiltalebeslutningen mot de to som var tiltalt for å ha truet og jaget offeret. Media spekulerte og forsvarerne raste over at politiet "plutselig", men etter gjentatte purringer gjorde en helomvending og tok med overtredelse av §135a likevel. Det er sannsynlig at påtrykk fra høyere hold innen påtalemyndigheten hadde en effekt, men det har ikke kommet fram hvordan politiet skaffet seg den kunnskap de trengte for å utforme tiltalebeslutningen.

Hva gjorde politiet? Jo, de henvendte seg til offerets mor og ba henne om hjelp! Hun kontaktet Antirasistisk Senter og ba om å få hjelp til å finne relevante saker og dommer som kunne hjelpe politiet i deres arbeid. Det ble gjort, og bl.a. den ovennevnte dommen fra utestedet i Stavanger der tre gutter ble dømt for å ha ytret rasistiske utsagn på offentlig sted.

Antirasistisk Sinters rolle er å bistå alle som trenger hjelp, herunder politiet, men det virker søkt og særdeles unødvendig at offerets mor så seg nødt til å gjøre en jobb som i aller høyeste grad skulle vært utført av politiet selv.

Hverdagsrasisme

En sak som omhandler den mer hverdagslige rasismen kan vi lese om i Aftenposten den 29. mars i år. En 78 år gammel beruset mann slo til en poliorammet tyrker i heisen til boligblokken der begge bor. "Din greker" ropte den fulle mannen, som maste om at offeret skulle snakke norsk før han slo til ham. Flere naboer i borettslaget har klaget over at mannen kommer med nedsettende bemerkninger til svarte beboere.

Politiet tiltalte mannen for vold under særdeles skjerpene omstendigheter, fordi de mente overfallet var rasistisk motivert. I følge Aftenposten var byretten ikke enig, og tolket uttrykket "din greker" mer som et utslag av dårlig folkeskikk i beruset tilstand enn som uttrykk for rasisme. Dermed slapp mannen med en bot. Mannen selv opplyste at han pleide å bruke "din greker" som skjellsord, uavhengig av hvor folk kommer fra.

Denne saken er trolig svært illustrerende. Det er denne typen situasjoner, og ikke de spektakulære hendelsene, hvor uniformerte nazister figurerer på bildene fra demonstrasjonene, som er hverdagen for mange mennesker med minoritetsbakgrunn. Slengbemerkinger, daglige tilrop og noen ganger en full mann som gir en et slag over øyet. Minoritetsbefolkningen, og myndighetene, ville profitere på at samfunnet gir mennesker et bedre rettsvern mot denne slags tildragelser.

Retten til å føle seg trygg i sitt eget hjem og i sitt eget nabolag er et grunnleggende gode i et rettssamfunn. Å få effektive redskaper for å slå ned på hverdagsrasistisk hets ville gjøre samlivet mellom den hvite og den svarte befolkningen i Norge langt enklere, og trolig også være et av de mest effektive integreringstiltak man kunne iverksette. En nyttig tilleggseffekt ville trolig også

være at man fikk bukt med noe av det giftige klima som gjør det mulig for rasistiske grupperinger å vokse frem, uten at noen tar affære.

4. Resultater av manglende beskyttelse.

Etniske minoriteters særskilte beskyttelse i lovverket understreker gruppens forskjellighet i forhold til den norske majoritet. Lovgiver gir signaler om at innvandrere er en gruppe som trenger spesialbehandling, og er derved en implisitt aksept av at innvandrerguppen er en utsatt gruppe som gjør at lovverkets øvrige bestemmelser ikke gir gruppen den samme beskyttelse som andre grupper i samfunnet.

Virkeligheten viser at innvandrere blir utsatt for voldelig og krenkende atferd, som rammer dem fordi de er innvandrere.

En viktig forskjell i tolkningen av dette er om det er innvandrene som det er noe feil med, eller om det er norske reaksjoner som trenger “spesialbehandling”. Innvandrere blir utsatt for diskriminering i tillegg til at de blir utsatt for all annen kriminalitet på lik linje med nordmenn. Denne “tilleggsrisikoen” ønsker myndighetene å gi signal om at er uønsket. Sanksjonering av slik uønsket atferd vil, i følge allmennprevensjonens ideologi, forhindre slik atferd i fremtiden fra andre. En allmennpreventiv virkning avhenger av formidling av sanksjoner fra rettssystemer via massemedia til publikum. Denne kjeden kommer aldri i gang hvis ingen sanksjoner blir satt i verk. Ingen sanksjon - intet allmennpreventivt budskap å formidle. Fravær av sanksjoner kan bli et signal motsatt av lovgivers intensjon: Ofrene får signaler om at deres opplevelse ikke tas på alvor. Har ofrene kjennskap til sanksjonsmulighetene kan denne opplevelsen forsterkes ytterligere. Manglende sanksjonering kan også gi utøvere en opplevelse av aksept for deres handlinger.

Sanksjonsideologien i Norge legger stor vekt på den allmennpreventive virkning av straffen, men dette ser ut til å være forsvunnet i prioriteringen av rasistisk motiverte lovbrudd. Man ser sjelden politiet forklare andre lovbrudd med “fyllerør” og “guttestreker” slik tilfellet har vært med flere saker med innvandrere som ofre.

Den viktigste faktor i sanksjoneringen av diskriminerende atferd ligger i forståelsen av rasismebegrepet. En utøver-fokusert intensjonsforståelse går igjen i forvaltningens praktisering av tilgjengelige sanksjonsmidler. Man har ikke funnet noen “ideologisk overbevisning” som grunnlag for handlingen, og følgelig iverksettes ingen sanksjoner.

En resultatorientert fortolkning vil gi en anen praksis. Innvandrere slipper ikke inn på utesteder, fordi de er innvandrere. Asylsøkere blir hetset i løpesedler, fordi de er asylsøkere. Innvandrere blir slått ned og angrepet, fordi de er innvandrere.

Offeret opplever diskrimineringen som et resultat av ens etniske bakgrunn, og utøvers intensjon vil, for offeret, være av sekundær betydning.

Årsaken til sanksjonenes utforming er egenskaper ved offeret, og årsaken til manglende sanksjon er utøvers intensjon. Intensjonen, graden av tilstedeværelse av ideologisk overbevisning, blir gjort til et hovedpoeng i fortolkning av sanksjonsmuligheter. Påtalemyndigheten vektlegger utøvers intensjon i forhold til offerets lidelse. Overført til gruppenivå blir forholdet at majoritetens motiver teller mer enn konsekvensene for minoriteten.

Det er viktig å ta i betraktning de effekter som rasistisk vold og trakassering har utover den konkrete handlingen. Som et kollektivt fenomen kan ikke rasistisk vold og trakassering sees på

som bestående av isolerte hendelser, men som en del av gruppeprosesser. En handlings utfall, og de reaksjoner, eller mangel på sådanne som den får, gir signaler til såvel majoritet som minoritet. Slike signaler har effekt på de videre grupperelasjoner.

Rasistisk vold og trakassering innskrenker en gruppes frihet og derved dens menneskeverd. Dette kan føre til at innvandrere ikke deltar i det sosiale liv, ikke forenings- eller organisasjonsliv. De således holdt utenfor en rekke arenaer. Noe som igjen vil ha effekter for innvandrernes mulighet til integrering, deltakelse i samfunnet. Dette kan igjen ha innvirkning på nordmenns oppfatninger, holdninger og kunnskap om innvandrere.

Den manglende sanksjonering av rasediskriminerende ytringer kan ha flere effekter: innvandrere føler at de er fritt vilt og ikke får den beskyttelse loven sier de skal ha. Avsenderne av rasistiske budskap anser den manglende sanksjonering som aksept av budskapet, noe for eksempel daværende FMI-leder Arne Myrdal åpenlyst skrøt av.

Man skal ikke overdrive betydningen av denne type aktivitet fra rasistiske og nazistiske grupperinger, men det faktum at disse miljøene i tyve år uhindret har fått spre sitt budskap har hatt konsekvenser både for rekruttering til miljøene og ikke minst har det hatt effekt på holdninger hos majoritetsbefolkningen.

Det faller utenfor denne rapportens ramme å gå inn i en videre analyse av dette, men det foreligger dokumentasjon både i Norge og internasjonalt på at rasistisk propaganda og rasistisk vold går hånd i hånd. Den manglende sanksjonering av denne type handlinger har følgelig hatt konsekvenser for rasistisk motivert voldsutøvelse.

Det er følgelig et tungt ansvar som påhviler så vel politikere, påtalemyndighet og politi i de årene denne praksisen har pågått.

5. Kunnskap, vilje, engasjement

Antirasistisk Senter og Monitor er av den oppfatning at det eksisterende lovverk er tilstrekkelig for å kunne gi den ønskede beskyttelse, men det kreves en mer offensiv vilje fra påtalemyndighetens side. Innledningsvis viste vi til det faktum at dette ikke er særnorske problemstillinger, og at andre europeiske land har arbeidet langt mer offensivt med dette enn hva Norge har gjort.

Svenske myndigheter, og da særlig Riksåklågaren, igangsatte på midten av 90-tallet en målrettet innsats mot rasistisk kriminalitet og det ble oppsummert i tre ord: "Kunnskap, vilje, engasjement". Tre ord som vi har etterlyst i Norge i mange år.

De tre nøkkelordene kan manifestere seg på ulike måter, men den politiske **viljen** er selvsagt en forutsetning for å iverksette andre tiltak. Den viljen mener vi nå å kunne registrere i den norske offentlighet, og det er følgelig vårt håp at det vil føre til handlinger.

Utfordringen blir å formidle dette engasjementet nedover i systemet.

Kunnskap hos påtalemyndigheten og rettsvesenet er avgjørende. Europarådet har i mange år arbeidet med kursing av politi og påtalemyndighet, og i Sverige har man utarbeidet et omfattende system der en "statsadvokat" i hvert distrikt har spesialkompetanse og et koordineringsansvar for sitt distrikt. Vedkommende har flere jurister under seg med spesiell kompetanse på feltet. Kompetansen var opparbeidet ved etterutdanning og jevnlig oppdaterte kurs, som også ble videreført til andre jurister innen påtaleseksjonen og ikke minst til politiet med konkrete anbefalinger om hvordan politiet skulle behandle rasistisk kriminalitet.

Kunnskapen omfattet alt fra nynazistiske grupper til rasistisk kriminalitet generelt, herunder analyse av det rasistiske element. Det er utarbeidet en nasjonal kunnskapsbase over alle saker som omhandlet denne problematikken slik at såvel politi- som påtalemyndighetens samtlige ansatte hadde tilgang til de saker som var ført rundt om i landet. Rapporteringsplikt og et rapporteringssystem er også utarbeidet slik at sentrale politimyndigheter kan få det grunnlag for analyser som er påkrevet.

Det vil bli for omfattende å gå i detaljer videre om hvordan dette utføres i Sverige, men oppsummeringsvis vil vi foreslå at norske myndigheter nøye studerer den svenske modellen og

- iverksetter en øyeblikkelig og omfattende grunnopplæring i rettsvesenet, samt politi- og påtaleetaten om rasistisk vold og trakassering samt høyreekstreme grupperinger. Denne opplæringen må vedlikeholdes jevnlig ved oppdatert informasjon og kursvirksomhet.
- lager en nasjonal database over rasimerelaterte saker som kan benyttes i etterforskning og påtalevurdering over hele landet.

Dokumentasjon av høyreekstremisme og rasistisk vold og trakassering.

Det er erfaringer fra mange land i Europa å dra nytte av i utforming av konkrete muligheter for å bedre situasjonen, men det foreligger allerede mer enn tilstrekkelig med forslag for å kunne straks iverksette dette arbeidet:

- Det bør opprettes en sentral koordineringsinstans som kan ha et nasjonalt ansvar for innsamling av dokumentasjon om rasistisk vold og trakassering.

- Politiet endrer sine registreringsrutiner for å bedre kunnskapen og iverksetter en rapporteringordning over rasimerelaterte saker for å danne grunnlag for en årlig rapport.
- Dokumentasjonen bør være bredspektret ved at jo flere ulike instanser som bidrar, jo mer utfyllende blir bildet. Det har de siste ti årene vært lagt frem en rekke konkrete forslag fra bl.a. Institutt for Rettssosiologi som viser hvordan dette kan gjennomføres. I all kriminalstatistikk vil det være et mørketall, men dette kan reduseres ved å trekke inn andre kilder enn kun politiet. Frivillige organisasjoner på feltet kan gjøre en stor innsats her.
- Dokumentasjonsarbeidet bør resultere i en årlig rapport, slik det bl.a. gjøres i Storbritannia, Sverige og Tyskland. En slik rapport vil være viktig for å gi offentligheten et bedre innblikk i hva som skjer, og det vil være et viktig redskap for de politiske myndigheter for å iverksette adekvate tiltak.

6. Avslutning

Det finnes ingen snarlige løsninger på å bekjempe rasistisk vold og trakassering, og mange aktører i samfunnet må ta sin del av arbeidet. Det er imidlertid ingen tvil om at staten har et særskilt ansvar for å ivareta sikkerheten til landets innbyggere. Det er vårt håp at dette forslaget til en handlingsplan vil være et konstruktivt bidrag til iverksettelse av konkrete handlinger på dette feltet.

Det har vært mange og store ord i etterkant av Holmliadrapet. Det utføres godt politiarbeid ved enkelte politikamre i Norge på dette feltet, og det er også dommere som har den nødvendige kunnskap til å bruke det eksisterende lovverket etter intensjonene. Det er likeledes gode signaler og en god vilje på topplan i deler av forvaltningen til å ta denne problematikken mer alvorlig. Det er imidlertid lenger ned i systemet at det svikter totalt. Dette er både et prioriterings- og kunnskapsproblem, men det er også et ressursproblem som også politikerne må ta på alvor hvis de mener alvor med de fine ord som brukes ved store anledninger.

Taler og fakkeltog har sin verdi, men det er i det daglige arbeid at den reelle vilje til å ta tak i problematikken virkelig vises. I så måte var det skuffende å lese regjeringens nylig fremlagte 12 punkts tiltaksplan mot rasisme. I regjeringens plan er denne rapportens problematikk totalt fraværende og det er påfallende etter et tragisk drap som rystet en hel nasjon.

Det kan ikke være rettsstaten Norge verdig at vi skal avvike til de grader fra hva som gjøres i våre europeiske naboland på dette feltet. Til tross for den påtagelige mangel på systematisert kunnskap er det ingen tvil om at problemet eksisterer også i Norge, og da kan det være på sin plass å gjenta de tre svenske nøkkelord "Vilje, engasjement og kunnskap".

Kontaktinformasjon:

Antirasistisk senter

Postboks 244 Sentrum
0103 Oslo

Telefon 22 11 60 00
Faks 22 11 61 00
E-post epost@antirasistisk-senter.no
Hjemmeside <http://www.antirasistisk-senter.no>

Tidsskriftet Monitor

Postboks 4741 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon 48 02 72 22
E-post redaksjon@magasinet-monitor.net
Hjemmeside <http://www.magasinet-monitor.net>